

Інвестиційна привабливість сільського господарства Закарпаття

Мета статті - розгляд можливостей сприянню інвестиційним процесам та інвестиційному клімату на обласному рівні.

Методи дослідження. Використано розрахунково-аналітичні методи оцінки рівня розвитку регіону та досвіду його інвестиційної діяльності.

Результати дослідження. Аналіз досвіду інвестиційної діяльності свідчить про найбільший інтерес зовнішніх інвесторів до тих країн і регіонів, де відчутна активність місцевих інвесторів. На Закарпатті налічується незначна кількість сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями, що становить лише 1,5% від їх загальної чисельності. Проблемним залишається питання розподілу іноземних інвестиційних ресурсів в області, яке характеризується значною нерівномірністю.

Елементи наукової новизни. Визначено, що в залученні інвестицій в регіони України важливу роль має відігравати політика сприяння на регіональному рівні, що є виявом політичної волі та здійсненням реальних заходів представниками місцевих органів влади в підтримці інтересів інвестора, місцевих переваг в інфраструктурному забезпеченні інвестиційних процесів - фінансової, технологічної, інформаційної тощо.

Практична значущість. У Європі помітне зацікавлення новими ринками, зокрема економіками країн, що розвиваються, з огляду на їхню перспективність. Вирішальними умовами прийняття рішень інвестори розглядають економічну свободу суб'єктів ринку, прозорість умов господарської діяльності. В Україні політика сприяння інвестиційним процесам ще не досягла належного рівня, зокрема обмежені можливості органів місцевого самоврядування. Табл.: 5. Рис.: 1. Бібліогр.: 16.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, типізація регіонів, інвестиційні процеси, сприятливий інвестиційний клімат, економічний розвиток регіону, інвестиції в сільське господарство, прямі іноземні інвестиції.

Спаський Габрієл Васильович - доктор економічних наук, директор, Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція (Закарпатська обл., Берегівський р-н, с. Велика Бакта, просп. Свободи, 17)
E-mail: gspasskij@gmail.com

Постановка проблеми. Розвиток областей України нерозривно пов'язаний із підвищенням їхньої інвестиційної привабливості для залучення іноземних інвестицій і для міжрегіонального перерозподілу інвестиційних ресурсів. У період становлення ринкової економічної системи дослідження інвестиційної привабливості регіонів та відповідне їх ранжування стали надзвичайно поширеними як у науковій літературі, так і у практиці регіонального управління [5].

Інвестиційна привабливість на обласному рівні має чітко виражену специфіку, яка насамперед стосується особливостей формування потенціалів кожної території, агрокліматичних умов. Інвестиції, трансформуючись в елементи реального капіталу, формують матеріальну основу суспільного виробництва й створюють передумови для розширеного відтворення [4].

Зокрема, нарощування виробництва аграрної продукції, її перероблення та експорту є актуальним на Закарпатті. Розв'язання цього завдання потребує проведення заходів щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, спрямування інвестицій на оновлення їхньої матеріально-технічної бази і формування в інфраструктурі та логістиці сільського господарства додаткових потужностей [2].

Децентралізація влади в регіоні повинна створити відповідні умови для інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження інвестиційної привабливості регіонів держави стало надзвичайно поширеним як у науковій літературі, так і у практиці регіонального управління. Ними займалися вчені економісти-аграрники: І.О. Бланк [1], І.І. Вініченко [2], М.О. Орликовський [8], О.В. Шаповалов [14], Г.О. Харламова [13], А. Зіденберг [15], Л. Хоффман [15], Л.Дж. Гітман [3], М.Д. Джонк [3], М.І. Кареба [4], О.Є. Кузьмін [5], І.М. Комар-

ницький [5], Є.О. Ланченко [6], П.С Мозиас [7], М.І. Кісіль і Т.В. Мацибора [9], N. Bandelj [16].

Особливо це стосується сутності й значення інвестиційної привабливості в сучасних умовах, що вирізняються різким загостренням міжрегіональних політичних і економічних відносин, як об'єкта обласного управління.

Розглядаючи питання інвестиційної привабливості, слід зазначити, що хоча її вивчають на рівні країни, галузі, області (регіону) й окремого підприємства, всі ці компоненти, безумовно, взаємопов'язані між собою [3]. Так, для стратегічного інвестора не будуть достатньо переконливими аргументи інвестування засобів у надприбутковий проект, якщо дана галузь у масштабах країни знаходиться у критичному стані. Аналогічно, незважаючи на фінансову вигоду інвестиційного проекту, ризик політичної та економічної нестабільності в державі чи області зведе нанівець будь-які намагання привабити інвестора. Сукупність заходів щодо подолання інвестиційної кризи на всіх рівнях повинна координуватися чіткою інвестиційною політикою держави, а поєднання обласного та галузевого аспектів - стати невід'ємною складовою цієї політики для створення сприятливого інвестиційного клімату на всіх рівнях.

Мета статті - розгляд можливостей сприянню інвестиційним процесам та інвестиційному клімату на обласному рівні. З'ясування економічної сутності й значення інвестиційної привабливості сільського господарства Закарпаття.

Виклад основних результатів дослідження. Дослідження різних аспектів економічного розвитку областей (регіонів) здійснюється в багатьох країнах, щороку зростає кількість міжнародних рейтингів інвестиційного середовища та кредитоспроможності [15].

Інвестиційна привабливість може визначатися на загальнодержавному рівні (інвестиційний клімат), галузевому рівні (інвестиційна привабливість галузі), на рівні конкретної області (регіону) (інвестиційний імідж території), конкретного підприємства (економічний паспорт підприємства) та конкретного проекту (інвестиційна привабливість проекту).

До речі, адміністративне поняття «регіон» в даному разі тотожне терміну

«область». Регіон використовують для позначення району, області, території, частини країни, що характеризується комплексом притаманних їй ознак (фізико-географічних, економічних, етнічних тощо).

Поняття «регіон» включає не лише суходіл, материки й островні ділянки нашої планети, а й водні простори. Регіон - це, з одного боку, визначена просторово-адміністративна територія, де формується виробничо-економічний потенціал, розвиваються ринкові відносини й регіональні аграрно-продовольчі ринки. З іншого боку, регіон - це соціально-економічна система, організація виробничої структури якої має забезпечувати примноження й раціональне використання природно-кліматичного й виробничо-економічного потенціалу з метою реалізації територіальних інтересів населення, що тут проживає, у взаємозв'язку і взаємовідповідності з інтересами держави та територіальних громад.

Основною причиною посилення уваги до міжнародних порівнянь є пошук інтеграційних процесів, міжнародного фінансового ринку, зокрема ринку інвестиційних ресурсів [7]. Аналіз найважливіших міжнародних рейтингів дає змогу виділити пріоритети, за якими ранжуються країни і які є реальними чинниками формування підприємницького рішення щодо здійснення кредитної чи інвестиційної операції. Усвідомлення основних засад інвестиційного процесу сприятиме правильному формуванню пріоритетів регіональної політики в Україні.

Так, індекс економічної свободи «Heritage Foundation» - показник, який включає в себе іноземні інвестиції, податкове навантаження, тарифи, регулювання банківської діяльності, фінансову політику, тіньову економіку. Класифікацію країн за ризиками журналу «Euromoney» опубліковують двічі на рік. Країни отримують загальну суму балів, що ґрунтується на дев'яти показниках, кожен із яких оцінюється за значеннями: політичний ризик (25%), економічний розвиток (25%), показники заборгованості (10%), прострочені або відстрочені борги (10%), кредитні рейтинги (10%), доступ до банківського фінансування (5%), доступ до короткострокового фінансування (5%), доступ до ринків капіталу (5%), втрати при стягненні вимог через суд (5%). Щорічник всесвітньої конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту

(Швейцарія) ґрунтується на основі аналізів підприємницького середовища країн, умов для розвитку підприємств і конкуренції між ними. На Всесвітньому економічному форумі (Давос, Швейцарія) проходить Всесвітній огляд конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність оцінюють як спроможність досягти швидкого економічного зростання та довготривале його утримання. «Індекс економічної свободи» Інституту Фрейзера (Канада) залучає для аналізу порівняння такі компоненти: вплив уряду - урядові замовлення, дотації, субсидії (11%), структуру економіки та використання ринків - виробництво та розподілення через уряд (14,2%), монетарну політику та стабільність цін - захист грошей як засобу обігу і заощаджень (9,2%), вільно використовувати інші валюти та їх доступність (14,%), структуру законодавства та права власності - захищеність прав власності та практика дотримання договорів (16,6%), міжнародний обмін - вільну торгівлю з іншими країнами (17,1%), вільний обмін на ринку капіталів та фінансів (17,2%).

Аналіз методики зазначених підходів до визначення інвестиційної привабливості та ризиків дає змогу встановити основні вимоги іноземних інвесторів до ринків, які вони прагнуть освоїти. Важливими пріоритетами є економічна свобода суб'єктів ринку та прозорість умов господарської діяльності. Адже саме за умов поєднання дії ринкових механізмів та діяльності держави, спрямованої на створення рівних умов для економічних суб'єктів, можливий максимальний економічний ефект.

Однією із передумов стабільного економічного розвитку регіонів є формування та підтримання їхнього сприятливого інвестиційного іміджу щодо потенційних інвесторів. Можна розглянути два підходи щодо першочергової необхідності залучення іноземних інвестицій. Нинішню нестачу внутрішніх ін-

вестиційних ресурсів зумовлено, по-перше, тривалим періодом зниження вітчизняного виробництва, а відтак - недостатністю ресурсів підприємств для оновлення та модернізації основних фондів. По-друге, обмеженістю заощаджень фермерських господарств для здійснення прямих і портфельних інвестицій. По-третє, недостатньою капіталізацією української банківської системи, що обмежує можливості здійснення масштабних інвестиційних проектів. По-четверте, недостатньою розвиненістю вітчизняного фондового ринку. А з іншого боку, участь іноземного капіталу у процесах економічного реформування в Україні була незначною порівняно зі східноєвропейськими країнами. Станом на 01.01.2016 р. реальна потреба в прямих іноземних інвестиціях становила 440 млрд дол. США [10].

Досвід інвестиційної діяльності свідчить про найбільшу належність для зовнішніх інвесторів тих країн і регіонів, де відчутна активність місцевих інвесторів.

За оцінками внутрішніх й іноземних економічних суб'єктів, інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим. У залученні інвестицій в регіони України важливу роль має відіграти сприяння на регіональному рівні, що є виявом політичної волі та здійсненням реальних заходів представниками місцевих органів влади щодо підтримки інтересів інвестора, місцевих переваг в інфраструктурному забезпеченні інвестиційних процесів - фінансовому, технологічному, інформаційному тощо [6]. У такому контексті актуалізується оцінка регіонального стимулювання підприємництва, що насамперед цікавить інвесторів. Наразі регіональна активність щодо залучення інвестицій досить неоднорідна, про що свідчать відносні значення розподілу інвестицій в основний капітал на душу населення (табл. 1).

1. Інвестиції в основний капітал на одну особу за регіонами, у 2016 р.

Регіони України	Капітальні інвестиції за регіонами, млн грн	Капітальні інвестиції на одну особу, грн
1	2	3
Україна	273116	6399,9
АР Крим	-	-
Області:	7373	4610,2
Вінницька	6167	5929,3
Волинська	25920	7944,9
Дніпропетровська	8304	1945,6
Житомирська	4044	3229,0
Закарпатська	3778	3007,0
Запорізька	7794	4431,1

Івано-Франківська	9609	6964,6
Київська	112498	44982,8
Кіровоградська	4057	4180,6
Луганська	2060	932,9
Львівська	13387	5317,1
Миколаївська	5990	5161,2
Одеська	9984	4190,7
Полтавська	8338	5805,8
Рівненська	4334	3735,0
Сумська	3663	3281,8
Тернопільська	3828	3595,3
Харківська	11247	4151,1
Херсонська	3107	2921,4
Хмельницька	6809	5259,5
Черкаська	4486	3606,6
Чернівецька	2789	3075,6
Чернігівська	3550	3407,8

Джерело: Дані Державної служби статистики України за відповідні періоди [12].

Необхідною умовою поліпшення інвестиційної й економічної ситуації в Україні є подальша децентралізація державного управління, що сприятиме підвищенню демократичного потенціалу суспільства й управлінської компетенції регіональних органів влади. Сучасна практика формування інвестиційних програм регіонального рівня недосконала. Переважно обласні інвестиційні програми є звичайним зведенням районних проектів збільшення виробництва певних підприємств з недостатнім економічним обґрунтуванням. Якщо брати до уваги місцевий рівень економічного розвитку, то можливостей сільських, селищних і міських у малих містах органів місцевого самоврядування (ОМС) недостатньо для кваліфікованого моніторингу та управління не тільки інвестиційними процесами, а й економічним розвитком у цілому.

Вивчення та розв'язання проблем інвестиційного розвитку територій мають бути компетенцією виконавчих структур регіонального рівня, зокрема - управлінської економічного розвитку обласних державних адміністрацій [13].

За законодавством України структури державної та регіональної влади не мають права втручатись і впливати на господарську діяльність підприємств. Закономірно, що в період розбудови соціальної ринкової економіки інструменти прямого, адміністративного впливу влади на діяльність суб'єктів господарювання стають неприйнятними. Головним їхнім завданням є опанування економічними методами управління. Це завдання особливо складне з огляду на недостатній рівень професійної підготовки фахівців, яким здебільшого бракує економічних

знань і розуміння специфіки функціонування соціальної ринкової економіки.

З огляду на це постає потреба оцінки інвестиційної привабливості окремих територій і регіонів країни. Органи місцевого самоврядування можуть проводити таку оцінку самостійно і використовувати отримані результати під час планування реструктуризації регіону. Це дасть змогу їм активніше залучати зовнішніх інвесторів, поєднавши комерційні інтереси обох сторін. Для виконання таких робіт потрібна методика оцінки інвестиційної привабливості регіону, що дає уявлення і вітчизняним, і закордонним інвесторам про розвиток регіональних виробництв. Найкращою є методика І.О. Бланка [1]. Вона пропонує визначати інвестиційну привабливість на підставі ранжування за такими синтетичними показниками: рівень загальноекономічного розвитку; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури; демографічна характеристика; рівень зростання ринкових відносин та комерційної інфраструктури, рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків. За цією методикою виокремлено чотири групи регіонів України (табл. 2).

Як видно із даних табл. 2, за ступенем інтегрального індексу інвестиційної привабливості всю Україну поділено на чотири групи регіонів. До першої увійшли області, в яких величина інтегрального індексу перевищує одиницю, а у Київській області - 2,03. У другій групі регіонів цей показник перебуває у межах 0,9, для третьої - 0,8 і четвертої, характерною є найменша величина цього інтегрального показника, який і створює так звану низьку інвестиційну привабливість.

2. Типізація регіонів України за рівнем інвестиційної привабливості станом на 01.01. 2017 р.

Групи регіонів	Області та регіони	Величина інтегрального індексу інвестиційної привабливості	Величина індексу рентабельності інвестицій	Величина індексу іноземної інвестиційної привабливості
1	2	3	4	5
Регіони пріоритетної інвестиційної привабливості	Київська	2,03	1,75	4,44
	Дніпропетровська	1,18	1,34	0,34
	Вінницька	1,17	0,66	1,02
	Харківська	1,17	1,61	0,59
	Запорізька	1,08	0,82	1,22
	Волинська	1,08	0,82	0,66
Регіони досить високої інвестиційної привабливості	Рівненська	0,93	0,94	0,51
	Львівська	0,93	0,87	0,54
	Одеська	0,89	1,43	0,56
	Полтавська	0,87	0,74	0,90
Регіони середньої інвестиційної привабливості	Кіровоградська	0,84	1,91	2,22
	Житомирська	0,81	0,20	0,44
	Закарпатська	0,81	0,39	0,88
	Сумська	0,78	0,41	0,17
	Миколаївська	0,78	1,01	0,22
	Черкаська	0,78	0,72	0,20
	Чернігівська	0,78	0,62	0,59
	Івано-Франківська	0,77	1,08	0,42
Регіони низької інвестиційної привабливості	Тернопільська	0,77	0,60	0,24
	Херсонська	0,76	0,68	0,24
	Хмельницька	0,76	1,48	0,66
	Чернівецька	0,71	0,39	0,63
	АР Крим	0,70	0,26	0,51
	Луганська	0,66	0,19	0,27
	Донецька	0,63	0,38	0,24

Джерело: Дані Державної служби статистики України за відповідні періоди [12].

У залученні іноземних інвестицій Київська область посідає друге місце в Україні. Як наслідок, велику частину товарів у столичному регіоні вироблено завдяки вкладенню іноземного капіталу. За останнє десятиріччя в області залучено його майже 0,5 млрд дол. США.

Щодо величини індексу, який визначає рентабельність інвестицій, то тут дещо інше ранжування. Так, найвищою рентабельністю характеризуються інвестиції у Кіровоградській області, яка є представником третьої групи регіонів, що належать до регіону із середнім рівнем інвестиційної привабливості. За нею йде Вінницька область, а далі - Харківська й Рівненська.

Найвищий індекс іноземної інвестиційної активності спостерігається знову-таки у Київській області.

Така оцінка інвестиційної привабливості й типізація регіонів за її рівнем дає змогу розробляти інвестиційну стратегію підприємствам на довгострокову перспективу, погоджуючи її з потенціалом регіональних ринків ресурсів виробництва, формуючи економічний інвестиційний імідж [8].

В умовах відкритої економіки в оцінках інвестиційної привабливості для прямих інвесторів найважливіше значення має критерій, що визначає співвідношення «випуск-витрати», тобто рішення щодо інвестування приймається ними за умови перевищення ціни над витратами, в даному випадку аграрної продукції.

Фактичний рівень інвестиційної привабливості сільського господарства регіону значною мірою характеризують показники величини інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь (табл. 3).

3. Розміри капітальних інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь, грн

Район	Рік						Середньорічне значення показника
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Берегівський	111	86	183	97	182	200	143
Великобerezнянський	29	24	27	26	25	19	25
Виноградівський	102	112	198	79	220	210	154
Воловецький	30	101	74	32	64	85	54
Іршавський	41	91	70	55	121	100	80
Міжгірський	15	9	13	35	36	45	26
Мукачівський	167	177	283	173	326	290	236
Перечинський	84	69	78	118	74	91	86
Рахівський	57	89	84	58	122	87	83
Свалявський	162	203	163	243	182	180	189
Тячівський	83	91	200	87	208	184	142
Ужгородський	416	425	405	415	579	429	323
Хустський	111	85	130	88	165	117	116
Закарпатська область	126	134	176	127	216	186	161

Джерело: Дані Державної служби статистики Закарпатської області за відповідні періоди [11].

За даними табл. 3, розміри капітальних інвестицій на одиницю земельних угідь районів Закарпатської області суттєво різняться і вони надто низькі. Порівняно високу інвестиційну привабливість за останні шість років досягли Мукачівський, Ужгородський, Свалявський, Берегівський, Виноградівський і Тячівський, а найменш привабливими були Великобerezнянський, Міжгірський, Воловецький та Іршавський райони.

Нині сільська місцевість визначається економічною відсталістю та відсутністю можливостей для розвитку. Останніми роками інвестиції міжнародних компаній, що проводять роздрібну торгівлю продуктами харчування, надають імпульси для безпосереднього впливу на економічний стан сільськогосподарських регіонів, зміцнюючи, передусім, сільськогосподарський переробний сектор і деякі великі сільськогосподарські підприємства [6].

Інвестиційну привабливість, що досліджується, доцільно розглядати як узагальнювальну оцінку власників капіталу, всіх інших учасників і заінтересованих сторін щодо їх-

ніх майбутніх вигод, витрат та інших наслідків від здійснення інвестицій у сільське господарство Закарпатської області.

Будь-який район області може поліпшити відповідні інвестиційні рейтинги, якщо змінити уявлення інвесторів про умови їхньої діяльності на кращі. Тому в оцінках інвестиційної привабливості сільського господарства районів області особливо важливо встановлювати загальний характер змін, що відбуваються при покращанні чи погіршенні місцевих умов діяльності інвесторів [9].

Результати аналітичних оцінок інвестиційної привабливості сільського господарства районів області, проведених у Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» за інтегрованим показником, що охоплює такі критерії, як інвестиційна активність, обсяги іноземних інвестицій, концентрація капіталу, забезпеченість працюючими, розвиненість інфраструктури галузі та рівень ефективності капіталу, показують суттєві зміни в рівнях інвестиційної привабливості районів області (табл. 4).

4. Зміни рейтингових оцінок районів Закарпаття за рівнем інвестиційної привабливості їх сільського господарства у різні періоди*

Район	Місце району по періодах				Група районів за характером змін інвестиційних рейтингів
	2001-2004 рр.	2005-2008 рр.	2009-2012 рр.	2013-2016 рр.	
Берегівський	3	2	3	4	I
Великобerezнянський	13	11	12	8	III
Виноградівський	4	6	5	5	II
Воловецький	9	9	8	7	III
Іршавський	11	10	7	9	III
Міжгірський	10	13	11	10	IV
Мукачівський	2	3	1	2	I
Перечинський	12	12	13	13	V
Рахівський	6	5	10	11	III

Свалявський	8	4	6	6	II
Тячівський	5	8	4	3	II
Ужгородський	1	3	2	1	I
Хустський	7	7	9	12	II

* Групи районів за характером змін їх рейтингового місця в динаміці: I - підвищення інвестиційного рейтингу; II - зниження інвестиційного рейтингу; III - відносно стабільний інвестиційний рейтинг; IV - нестійкий інвестиційний рейтинг із тенденцією до поліпшення; V - нестійкий інвестиційний рейтинг із тенденцією до погіршення.

Із даних табл. 4 видно, що найвищим рівнем інвестиційної привабливості сільського господарства в 2001-2004 рр. вирізнялися Ужгородський, Мукачівський, Берегівський, тоді як до першої трійки аутсайдерів у цей період належали Великоберезнянський, Перечинський та Іршавський райони. Однак внаслідок змін, що відбулися в районах області, їхні місця в інвестиційних рейтингах по сільському господарству в 2016 р. дещо змінилися: лідерами стали Ужгородський, Мукачівський та Тячівський, а останні місця посіли Перечинський, Хустський та Рахівський райони.

Переважна частина іноземного капіталу Закарпаття спрямовується у ті сфери економіки, що є прибутковими як для інозем-

них партнерів, так і необхідними для вітчизняного господарства. І хоча галузь сільського господарства є не досить привабливим об'єктом іноземного інвестування, однак останнім часом суми таких інвестицій стабілізувались.

Зазначимо, що сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями на Закарпатті нараховується небагато – лише 1,5% від їх загальної кількості. Проблемним залишається питання розподілу іноземних інвестиційних ресурсів по області, яке характеризується значною нерівномірністю. Райони Закарпатської області, що користуються попитом на іноземні інвестиції у сільському господарстві, наведено в табл. 5.

5. Надходження іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства окремих районів Закарпатської області у 2016 р.

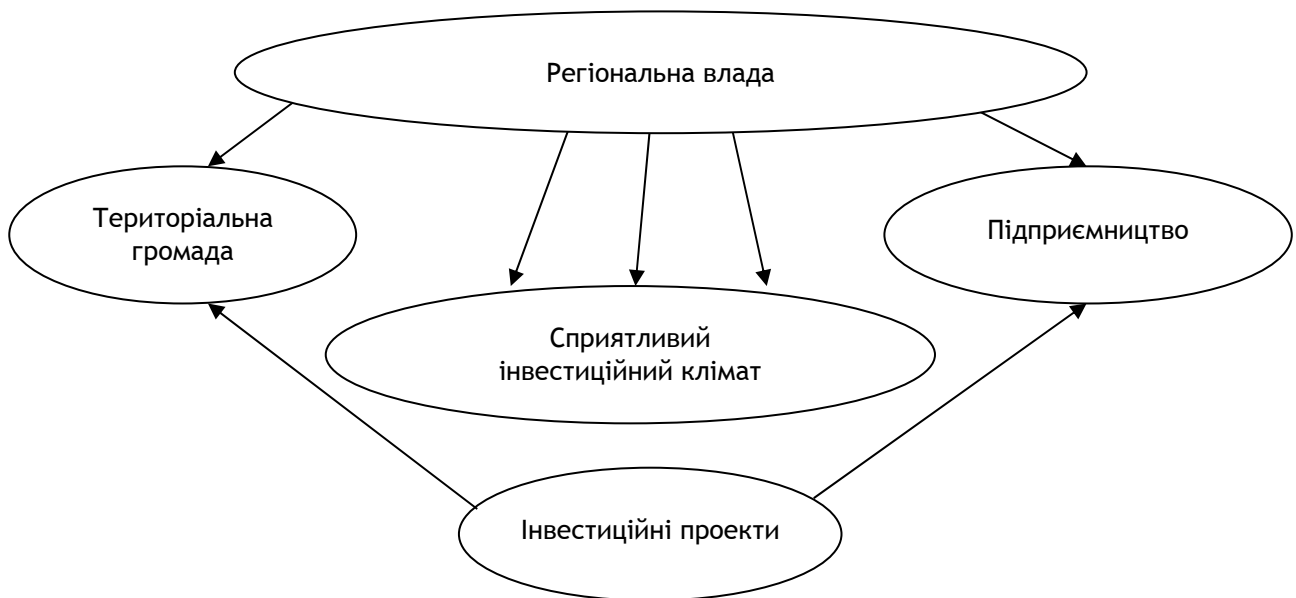
Район	Фактично надійшло іноземних інвестицій		Проектні розрахунки потреби в іноземних інвестиціях, тис. дол. США	Усього с.-г. підприємств у районі	Кількість с.-г. підприємств, в які вкладено іноземні інвестиції
	тис. дол. США	у % до загального обсягу в районі			
Берегівський	470,0	19,1	850,0	335	6
Виноградівський	225,4	9,2	300,0	75	5
Мукачівський	350,9	14,2	700,0	276	2
Ужгородський	728,9	29,6	1050,0	273	4
Іршавський	65,7	2,7	200,0	65	1
Тячівський	53,6	2,2	250,0	68	1
Хустський	-	-	50,0	115	-
Великоберезнянський	207,7	8,4	250,0	65	2
Воловецький	92,1	3,7	400,0	102	1
Міжгірський	-	-	100,0	95	-
Перечинський	34,8	1,4	250,0	85	1
Рахівський	65,8	2,7	200,0	86	1
Свалявський	167,9	6,8	400,0	56	2
Всього	2462,8	100	5000,0	1698	26

Джерело: Дослідження автора. Статистичний щорічник Закарпаття за 2016 р. / Головне управління статистики у Закарпатській області 2017 р. [11].

Необхідно відмітити, що із 13 районів області 2 райони зовсім не отримували іноземних інвестицій в сільське господарство.

З метою стимулювання економічного розвитку територій і пришвидшення у них інвестиційних процесів на регіональному та місцевому рівнях має здійснюватися цілеспрямована стратегія формування іміджу регіону як привабливого об'єкта вкладання інвестицій, зокрема: формування бази даних для

потреб широкого кола інвесторів щодо економічного і правового середовища, інвестиційного потенціалу та конкурентних переваг території; запровадження й постійна підтримка дії ефективних каналів поширення інформації щодо потреб та можливостей території; адміністративний та консультаційний супровід інвестиційних проектів [14]. Функціональну модель регіонального інвестиційного процесу зображено на рисунку.

Функціональна модель регіонального інвестиційного процесу

Організація інвестиційного процесу в нинішніх умовах, на регіональному рівні, на наш погляд, має ґрунтуватися на новітніх науково-методологічних підходах та спрямовуватися на основну мету регіонального економічного розвитку - покращання якості життя людини [16]. У такому разі регіональна інвестиційна політика на регіональному рівні може використати процесний підхід моделі управління якістю та стандартами ISO 9001. Цей напрям забезпечить: поступальність і безперервність здійснення інвестиційної політики на регіональному рівні; відповідальність регіональної влади за проведення політики та її соціально-економічні наслідки; можливість визначення критеріїв оцінки інвестиційного процесу та ступеня відповідності йому дій усіх його суб'єктів; можливості моніторингу ефективності інвестиційного процесу та необхідності коригування обраної стратегії; досягнення головної функції регіональної політики - поліпшення якості життя населення регіону.

Важливою умовою успішного проведення інвестиційних процесів регіону є реалізація комплексної стратегії його соціально-економічного розвитку, яка передбачає взаємопов'язану систему заходів. Основні з них: стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону; налагодження міжсекторної співпраці «влада - громада», «влада - підприємництво» на засадах відкритості, прозорості ухвалення та виконання управлінських рішень; реалізація регіональної інформаційної політики, спрямованої на формування сприятливого інвести-

ційного іміджу регіону; підготовка спеціалістів з місцевого та регіонального економічного розвитку із державним замовленням їх підготовки у вищих навчальних закладах.

Для підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства Закарпатської області необхідно консолідувати зусилля по всіх ланках і сферах виробництва, соціуму, органів самоврядування регіону.

Висновки. Встановлено, що навіть за умов економічної та фінансової кризи, що охопила й регіони України, їх сільське господарство приваблює інвесторів завдяки власній низькій насиченості та високому потенціалу розвитку.

В Європі помітне зацікавлення новими ринками, зокрема економіками країн, що розвиваються, з огляду на їхню перспективність. Для інвесторів вирішальними у прийнятті рішень є економічна свобода суб'єктів ринку, прозорість умов господарської діяльності. У Закарпатській області політика сприяння інвестиційним процесам ще не досягла належного рівня, зокрема обмежені можливості органів місцевого самоврядування.

Ринок аграрної продукції Закарпатської області досить молодий, а потенціал подальшого розвитку високий, насамперед у сегментах довгострокового іноземного капіталовкладення, що сприятиме залученню іноземних інвесторів.

Діяльність має бути спрямована за такими напрямками: вивчення потреб і ресурсів громади, інформаційне забезпечення задля підтримання сприятливого інвестиційного

іміджу території, організаційно-інформаційна підтримка підприємництва.

Результати оцінок інвестиційної привабливості сільського господарства Закарпаття мають урахувати органи державної влади й

Список бібліографічних посилань

1. Інвестологія: наука про інвестування. Бланк І. О. та ін. Київ : Атіка, 2001. 264 с.
2. Вініченко І. І. Інвестиційна привабливість аграрного виробництва регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 10. С. 3-5.
3. Гітман Л. Дж. Основи інвестування / пер. з англ. Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк. Москва : Діло, 1997. 1008 с.
4. Кареба М. І. Стан, проблеми та основні напрями активізації інвестиційної діяльності у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2008. № 7. С. 79.
5. Кузьмін О. Є., Комарницький І. М. Нова парадигма оцінки інвестиційної привабливості регіонів: від конкретно до загального. *Регіональна економіка*. 2002. № 4. С. 36-43.
6. Ланченко Є. О. Іноземні інвестиції у сільському господарстві України: проблеми та перспективи. *Аграрна наука і освіта*. 2006. Вип. 1-2. Т. 7. С. 114-120.
7. Мозиас П. С. Прямые иностранные инвестиции: современные тенденции. *Мировая экономика и международные отношения*. 2002. № 1. С. 71.
8. Орликовський М. О. Оцінка інвестиційної привабливості аграрного виробництва регіону. *Економіка АПК*. 2007. № 1. С. 94-98.
9. Панорама інвестиційної привабливості АПК України / [М. І. Кісіль, Т. В. Мацібора, С. П. Івашук та ін.] ; пер. з англ. Мелколм Андервуд. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 122 с.
10. Прямі іноземні інвестиції в Україну на 1 січня 2016 р. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Статистичний щорічник Закарпатської області за 2016 рік. Ужгород : Головне управління статистики у Закарпатській області. 2017. 546 с.
12. Статистичний щорічник України за 2016 рік. Київ : Держстат України. 2017. 660 с.
13. Харламова Г. О. Вплив інвестицій на економічне зростання. *Фінанси України*. 2005. № 3. С. 57-64.
14. Шаповалов О. В. Роль місцевої влади у створенні сприятливого інвестиційного клімату в Україні. *Фінанси України*. 2004. № 7. С. 68-74.
15. Україна на роздоріжжі: Уроки з міжнародного досвіду економічних реформ / за ред. А. Зіденберга і Л. Хоффмана. Київ : Фенікс. 1998. 477 с.
16. Bandelj N. (2002). Creation of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe Princeton University, Wallace Hall, NJ.

управління економікою регіону, національні та іноземні інвестори, центральні органи виконавчої влади, фінансово-кредитні установи.

References

1. Blank, I.O., et al. (2001). *Investolohiia: nauka pro investuvannia [Investology: the science of investing]*. Kyiv: Atika [In Ukrainian].
2. Vinichenko, I.I. (2008). Investytsiina pryvabylyvist ah-rarnoho vyrobnytstva rehionu [Investment attractiveness of agrarian production in the region]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 10, pp. 3-5 [In Ukrainian].
3. Hitman, L.Dzh. (1997). *Osnovy investuvannia [Investment fundamentals]*. (L.Dzh. Hitman, & M.D. Dzhonk, Trans.). Moskva: Dilo [In Ukrainian].
4. Kareba, M.I. (2008). Stan, problemy ta osnovni napriamy aktyvizatsii investytsiinoi diialnosti u silskomu hospodarstvi [Status, problems and main directions of intensification of investment activity in agriculture]. *Ekonomika APK*, 7, p. 79 [In Ukrainian].
5. Kuzmin, O.Ye., & Komarnytskyi, I.M. (2002). Nova paradyhma otsinky investytsiinoi pryvabylyvosti rehioniv: vid konkretnoho do zahalnoho [New paradigm of investment attractiveness evaluation of regions: from concrete to general]. *Rehionalna ekonomika*, 4, pp. 36-43 [In Ukrainian].
6. Lanченко, Ye.O. (2006). Inozemni investytsii u silskomu hospodarstvi Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Foreign investments in agriculture in Ukraine: problems and prospects]. *Ahrarna nauka i osvita*, 1-2, Vol. 7, pp. 114-120 [In Ukrainian].
7. Mozias, P.S. (2002). Prjamyje inostrannye investicii: sovremennye tendencii [Foreign direct investment: current trends]. *Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija*, 1, p. 71 [In Russian].
8. Orlykovskiy, M.O. (2007). Otsinka investytsiinoi pryvabylyvosti ah-rarnoho vyrobnytstva rehionu [Evaluation of investment attractiveness of agrarian production in the region]. *Ekonomika APK*, 1, pp. 94-98 [In Ukrainian].
9. Kisil, M.I., Matsybora, T.V., & Ivashchuk, S.P., et al. (2011). *Panorama investytsiinoi pryvabylyvosti APK Ukrainy [Panorama of investment attractiveness of AIC of Ukraine]*. (M. Andervud, Trans.). Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
10. Priami inozemni investytsii v Ukrainu na 1 sichnia 2016 r. [Direct foreign investment in Ukraine as for 1.01.2016]. *State Statistical Service of Ukraine*. Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua [In Ukrainian].
11. *Statystychnyi shchorichnyk Zakarpatskoi oblasti za 2016 rik [Statistical yearbook of Zakarpattia region for 2016]*. (2017). Uzhhorod: Holovne upravlinnia statystyky u Zakarpatskii oblasti [In Ukrainian].
12. *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik [Statistical yearbook of Ukraine for 2016]*. (2017). Kyiv: Derzhstat Ukrainy [In Ukrainian].
13. Kharlamova, H.O. (2005). Vplyv investytsii na ekonomichne zrostannia [Influence of investments on economic growth]. *Finansy Ukrainy*, 3, pp. 57-64 [In Ukrainian].
14. Shapovalov, O.V. (2004). Rol mistsevoi vlady u stvorenni spriyatlyvoho investytsiinoho klimatu v Ukraini [Role of local government authorities in creating a favorable investment climate in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, 7, pp. 68-74 [In Ukrainian].
15. Zidenberh, A., & Khoffman, L. (Eds.) (1998). *Ukraina na rozdorizhzi: Uroky z mizhnarodnoho dosvidu ekonomichnykh reform [Ukraine at the crossroads: lessons from the international experience of economic reforms]*. Kyiv: Feniks [In Ukrainian].
16. Bandelj, N. (2002). *Creation of foreign direct investment in Central and Eastern Europe* NJ: Princeton University, Wallace Hall [In English].

Spaskyi H.V. Investment attractiveness of agriculture in Zakarpattia region

The purpose of the article is to consider opportunities for promoting investment processes and investment climate at the regional level.

Research methodology. In the research process have been used calculation and analytical methods in order to evaluate the level of region development and reveal the experience of its investment activity.

Research results. An analysis of the experience of investment activity has shown the greatest interest of foreign investors in those countries and regions where local investors show significant activity. In Zakarpattia region there is a small number of agricultural enterprises with foreign investments, the share of which is only 1.5% of their total number. There is remained an important problem issue of the allocation of foreign investment resources in the region, which is characterized by great unevenness.

Elements of scientific novelty. There has been determined that in the investment attraction in the Ukrainian regions an important role should be played by the assistance and support policy at the regional level. This must be considered as a manifestation of political wiliness and implementation of real measures by representatives of local government authorities in support of investor's interests, local preferences in the infrastructure provision of investment processes, particularly financial, technological, informational, etc.

Practical significance. Nowadays in Europe there is a strong interest in new emerging markets, in particular the economies of developing countries, taking into account their growing promising. Investors consider an economic freedom of the market subjects and conditions' transparency of economic activity as decisive factors for making their own decisions. In Ukraine, the support policy of promoting investment processes has not reached the appropriate level yet, in particular there has been remained a problem of limited impact of local self-government authorities. Tabl.: 5. Figs.: 1. Refs.: 16.

Keywords: investment attractiveness, typification of regions, investment processes, favorable investment climate, regional economic development, investments in agriculture, direct foreign investments.

Spaskyi Habriiel Vasyliovych - doctor of economic sciences, director, Zakarpattia State Agricultural Research Station (17, Svobody prosp., Velyka Bakta vill., Berehiv dist., Zakarpattia reg.)
E-mail: gspasskij@gmail.com

Спасский Г.В. Инвестиционная привлекательность сельского хозяйства Закарпаття

Цель статьи - рассмотрение возможностей содействия инвестиционным процессам и инвестиционному климату на областном уровне.

Методика исследования. Используются расчетно-аналитические методы оценки уровня развития региона и опыта его инвестиционной деятельности.

Результаты исследования. Анализ опыта инвестиционной деятельности свидетельствует о наибольшем интересе внешних инвесторов к тем странам и регионам, где ощутима активность местных инвесторов. На Закарпатье насчитывается незначительное количество сельскохозяйственных предприятий с иностранными инвестициями, составляющее лишь 1,5% от их общей численности. Проблемным остаётся вопрос распределения иностранных инвестиционных ресурсов в области, которые характеризуются значительной неравномерностью.

Элементы научной новизны. Определено, что в привлечении инвестиций в регионы Украины важную роль должна сыграть политика содействия на региональном уровне, как проявление политической воли и осуществление реальных мер представителями местных органов власти в поддержке интересов инвестора, местных преимуществ в инфраструктурном обеспечении инвестиционных процессов – финансовом, технологическом, информационном и проч.

Практическая значимость. В Европе заметен интерес к новым рынкам, в частности к рынкам развивающихся стран, с учётом их перспективности. Решающими условиями принятия решений инвесторы рассматривают экономическую свободу субъектов рынка, прозрачность условий хозяйственной деятельности. В Украине политика содействия инвестиционным процессам еще не достигла соответствующего уровня, в частности ограничены возможности органов местного самоуправления. Табл.: 5. Илл.: 1. Библиогр.: 16.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, типизация регионов, инвестиционные процессы, благоприятный инвестиционный климат, экономическое развитие региона, инвестиции в сельское хозяйство, прямые иностранные инвестиции.

Спасский Габриэль Васильевич - доктор экономических наук, директор, Закарпатская государственная сельскохозяйственная опытная станция (Закарпатская обл., Береговский р-н, с. Великая Бакта, просп. Свободы, 17)
E-mail: gspasskij@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 22.12.2017 р.

Фахове рецензування: 04.01.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Спаский Г. В. Инвестиційна привабливість сільського господарства Закарпаття. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С. 30 – 39.

*